

משפט הביצה / חיים נחמן ביאליק

ויהי היום וישבו רועי דוד בשדה לסעד לבם, ויאכלו מן הצידה אשר לקחו אתם בילקוטם, לחם וביצים מבשלות. ואחד מן הרועים לא מצא לו כדי שבעו, ויבקש מרעהו להשאילו ביצה מבשלת אחת, למלא נפשו, ויאמר לו רעהו:
"לא אשאילך עד אם נדרת בפיד, ובפני עדים, כי השב תשב-לי את-
5 הביצה למועד, אותה ועל כל-תבואתה אשר תביא ביצה לבעליה עד המועד
ההוא."

ויקל הדבר בעיני המבקש ולא השבו, כי אמר: מה-תביא ומה-תוסיף ביצה
לבעליה? – ויאות ויאמר:
"הן, לו יהי כדבריד." 10
והאיש השאילו ביצה ויעד עדים.

ויהי מקץ ימים רבים ויבוא המשאיל לדרש את נשיו. ויאמר לו השואל:
"אין לך בידי בלתי אם ביצה אחת."
וילאמר המשאיל:

"שגית, אחי, לפי חשבונני אני עליך לשלם לי כזה וכזה."
15 ויקב לו את-מכסת הכסף, מספר עצום, רב מאוד מאשר תשיג יד הנתבע.
וירגז האיש ויאמר:

"הדעתך התבלעה? מי ראה או מי שמע מעודו, כי ישלם הון רב כ אשר נקבת חלף
ביצה אחת? אין זאת כי אם מתעתע אתה בי."
וואולם המשאיל הקשה לדרש כאשר נקב, לא גרע פרוטה. ויריבו השנים בחזקה,
20 זה בכה וזה בכה – והדבר הובא לפני המלך דוד.
ויהי כשמע המלך את-דברי בעלי-הריב וגם את-דברי העדים שמע, ויוצא משפט
לאמר:

"אתה, שואל הביצה, שלם תשלם לבעל-דבריד המשאיל ככל-אשר פצית פה."
ויעק האיש:

25 "אהה, אדוני המלך, ואנכי לא אדע כמה?
ויושט לו איש ריבו את-פרשת החשבון לאמר:

"ביצה אחת תבקע אפרוח אחד. האפרוח יביא בשנתו השניה שמונה-עשר

אֶפְרוּחִים, וְכֵן בְּכָל שָׁנָה. אֲלֵהָ הָאֶפְרוּחִים יָבִיאוּ גַם הֵם כָּל-אֶחָד שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר
אֶפְרוּחִים לְשָׁנָה. מִיּוֹם הַשְּׂאֵלָה הַבִּיצָה וְעַד הַיּוֹם עָבְרוּ אַרְבַּע שָׁנִים...”

30 סוּף דָּבָר, הַחֲשָׁבוֹן, הַחֲשָׁבוֹן נָכוֹן, וְתִכּוֹן הַכֶּסֶף, שְׁלוּמֵת הַבִּיצָה, עָצוּם מְאוֹד, עָצוּם
מִדֵּי הַשָּׂג יַד הַנִּתְבָּע. וַיֵּצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּפָחִי-נֶפֶשׁ.

הוּא יָצָא מִפֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, וּשְׁלָמָה בִּן-הַמֶּלֶךְ, עוֹדְנוּ נֶעַר קֶטָן בַּעַת הַהִיא, בָּא
לְקַרְאָתוֹ, וַיִּרְא אֶת-פְּנֵי הָאִישׁ וְהִנֵּם זֹעֲפִים, וַיִּשְׂאֲלֵהוּ עַל כָּכָה. וַיִּסַּפֵּר-לוֹ הָאִישׁ
אֶת אֲשֶׁר קָרְהוּ וְאֶת אֲשֶׁר שִׁפְטוּ הַמֶּלֶךְ לְשָׁלֵם לְבַעַל-דָּבָרָיו חֲלָף בִּיצָה מְגֻלְגֶּלֶת
אֶחָת הוֹן עָצוּם, מֵרַבָּה מִמִּשְׁגַּי יָדוֹ.

35 וַיִּרְא שְׁלָמָה בְּצָרֶת נֶפֶשׁ הָאִישׁ וַיַּחְמַל עָלָיו וַיֹּאמֶר:
”שִׁמְעֵ אֵינִי עֹשֶׂה, וְנִחַלְצֶתָּ מִן הַצָּרָה הַבָּאָה עָלֶיךָ בְּגִלְלַת הַבִּיצָה. בְּיּוֹם פְּלוּנִי
לְמוֹעֵד יָצָא הַמֶּלֶךְ אָבִי לִפְקֹד אֶת-גְּדוּדֵי צָבָאוּ בַשָּׂדֶה. וְשִׁמְרָתָּ לְמוֹעֵד, וַיֵּצֵאתָ
הַשָּׂדֶה גַם אִתָּה. וְנִקְרַבְתָּ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יָצָבָאוּ וְאֲשֶׁר יַעֲבְרוּ שָׁמָּה גְּדוּדֵי
הַמֶּלֶךְ. וְהִיָּה מִדֵּי לְכַתֵּם וּמִדֵּי בּוֹאִם, וּמִלֵּאתָ אֶת-חֲפִנֶיךָ פּוֹלִים מִבְּשָׁלִים, מֵאֲשֶׁר
תִּכְיִן לָךְ וְהַפִּיצוּתָם לְעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וּלְעֵינֵי צָבָאוֹתָיו עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה הַחַרוּשׁ הַפֶּץ
וְזָרַע, הַפֶּץ וְזָרַע. וְהִיָּה כִי יִשְׂאֲלוּךָ הָעוֹבְרִים עָלֶיךָ: מַה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה לָךְ? וְאָמַרְתָּ:
פּוֹלִים מִבְּשָׁלִים אֲנִכִי זֹרַע. וְכִי יִתְמָהוּ עָלֶיךָ וְאָמְרוּ: מִי רָאָה פּוֹלִים מִבְּשָׁלִים
נִזְרָעִים? – וְאָמַרְתָּ: וּמִי רָאָה כִּי בִיצִים מִבְּשָׁלוֹת תִּבְקַעְנָה אֶפְרוּחִים? – כֹּה תַעֲשֶׂה
וְכֹה תִדְבַּר מִדֵּי עֵבֶר עַל פְּנֵיךְ הַמֶּלֶךְ וּצָבָאוּ בַשָּׂדֶה.”

45 וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּכֹל אֲשֶׁר הוֹרָהוּ שְׁלָמָה, לֹא הִפִּיל דָּבָר. וַיְהִי בְצֵאת הַמֶּלֶךְ וּצָבָאוּ
הַשָּׂדֶה, וַיַּעֲבְרוּ הַגְּדוּדִים עַל-פְּנֵי חֲלֻקַּת אֲדָמָה אֶחָת, וַיִּמְצְאוּ שָׁם אִישׁ זֹרַע פּוֹלִים
מִבְּשָׁלִים, וַיִּשְׁתָּאוּ מְאוֹד לָאִישׁ וּלְמַעֲשָׂהוּ. וַיֵּשׂ מֵהֶם אֲשֶׁר לֹא הִתְאַפְּקוּ מִשְׂאֵל
אֶת-הָאִישׁ לֵאמֹר: מַה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר אִתָּה עוֹשֶׂה? וַיַּעֲנֶם הָאִישׁ כְּכֹל אֲשֶׁר שָׁם
שְׁלָמָה בְּפִיו, וַיְהִי לְחִידָה.

50 וְהַדָּבָר הִגִּיעַ עַד הַמֶּלֶךְ, וַיִּזְכֹּר הַמֶּלֶךְ כְּרָגַע אֶת-מִשְׁפַּט הַבִּיצָה, וַיֵּצֵא לְהַבִּיא לְפָנָיו
אֶת-הָאִישׁ, וַיִּשְׂאֲלֵהוּ הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר:
”הִגִּידָה-לִּי, הָאִישׁ, אֵל תִּכְחַד: הַאִין יָד בְּנִי שְׁלָמָה וַעֲצָתוֹ בְּכָל-הַדָּבָר הַזֶּה?”
וַיַּעַן הָאִישׁ:
55 ”חִי נִפְשָׁךְ, הַמֶּלֶךְ, אִם לֹא כֹאֲשֶׁר אָמַרְתָּ כֵן-הוּא.”

וַיִּסַּפֵּר לְמֶלֶךְ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר יַעֲצוֹ שְׁלָמָה וְאֶת אֲשֶׁר הוֹרָהוּ לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר, לֹא כַחַד

דָּבַר.

אִז יִשְׁלַח הַמֶּלֶךְ לְהַבְיֵא אֵלָיו אֶת-שְׁלֹמֹה. וּבִתְתֵנוּ בּוֹ עֵינַי תִּזְכָּחָה אֲמַר בְּזַעַף :
"מֵה-בְּפִיךָ עַל הַדָּבָר הַזֶּה?"

60 וְאוּלָם הַנְּעַר הַקָּטָן שְׁלֹמֹה לֹא חָתַם מִזַּעַף אָבִיו וְאֵת אֲשֶׁר בִּלְבָבוֹ אוֹתוֹ מִלְלוּ שְׁפָתָיו
בְּרוּר, וַיֹּאמֶר :

"אֲדוֹנָי אָבִי הַמֶּלֶךְ, הֲאִם לֹא בִיָּצָה מְגֻלְגֶלֶת לְקַח הָאִישׁ מִרְעֵהוּ. בִּיָּצָה אֲשֶׁר לֹא
תִדְגֵר וְלֹא תִבְקַע אֶפְרוֹחַ? וְעַתָּה לָמָּה זֶה יוֹשֵׁת עָלָיו לְהַשִּׁיב שְׁבָעִים וְשִׁבְעָה
תְּמוֹרְתָה?"

65 וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ אוֹרוּ מְאוֹד כְּשָׁמְעוּ אֶת-דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה, כִּי הִפִּיר מֵהֶם אֶת-טוֹב שְׂכָל
הַנְּעַר, אֶת-יִשָּׁר לְבָבוֹ וְאֶת עֹז רוּחוֹ, וַיִּשְׁקָהוּ עַל מִצְחוֹ, וַיֹּאמֶר :

"אֲכֹן צָדִיקָתְךָ, בְּנִי, הַפַּעַם מִמֶּנִּי בְּמִשְׁפָּטְךָ, וּבְרוּךְ אַתָּה לֵאלֹהִים כִּי מִנְעַתָּנִי מֵעוֹל." וּבִפְנֹתָיו אֵל הָאִישׁ אָמַר :

"לֵךְ וְשַׁלֵּם לְרַעֲךָ בִּיָּצָה אַחֲת."

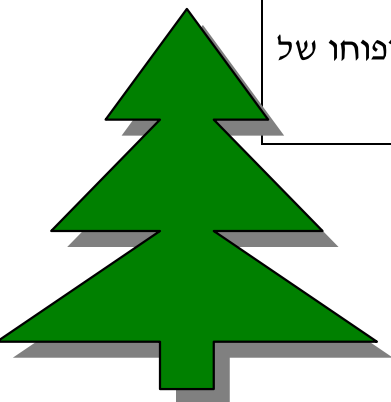

משימות

1. מה המיוחד בסגנון כתיבתו של ביאליק? מנין הוא לקוח? הביאו דוגמות.
2. באגדה שקראתם מספר משתתפים. התאימו דמות לכל תיאור?
 - א. התנהג בערמומיות
 - ב..התנהג בקלות ראש
 - ג. דרש סכום מוגזם
 - ד. התנהג ברחמנות
 - ה. פתר את העניין
3. מה היה התנאי שקבע הרועה כשהשאל ביצה לחברו?
4. על מה נסב הוויכוח בין השואל לבין המשאל?
5. מה קבע דוד המלך בפסק הדין?
6. מה יעץ שלמה למשאל?
7. האם הייתה הצעתו של שלמה עצה חכמה? הסבירו את תשובתכם.
8. העתיקו את המשפט המוכיח כי דוד המלך היה גאה בבנו שלמה, על התיקון שעשה בפסק הדין.

חג לאילנות

ט"ו בשבט הוא חג המסמל את הקשר של העם אל אדמתו ואל ארצו. השבוע שבו חל ט"ו בשבט הוכרז כשבוע שמירת הטבע, שמירת הנוף וטיפוחו של החי והצומח.

"כי האדם עץ השדה" / נתן זך

כי האדם עץ השדה
כמו העץ הוא צמא למים
כמו האדם הוא נשאר צמא
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

אהבתי וגם שנאתי
טעמתי מזה ומזה
קברו אותי בחלקה של עפר
ומר לי מר לי בפה
כמו עץ השדה
כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה
כמו האדם גם העץ צומח
כמו העץ האדם נגדע
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

כי האדם עץ השדה
כמו העץ הוא שואף למעלה
כמו האדם הוא נשרף באש
ואני לא יודע
איפה הייתי ואיפה אהיה
כמו עץ השדה

משימות

1. בתלמוד הבבלי, מסכת תענית, דף ז', עמוד א', רבי יוחנן מבחין בין עץ מאכל לבין עץ סרק. האם ידוע לכם ההבדל ביניהם?
 2. במדרש בראשית רבה מדומים העצים לאדם.
"אמר רבי אחא אף אילני סרק עתידין לתן דין וחשבון, רבנן אמרי מהכא (דברים כ') כי האדם עץ השדה מה האדם נותן דין וחשבון אף עצים נותנין דין וחשבון".
במה דומה האדם לעץ לפי מדרש זה?
 3. מה המשמעות של שתי השורות החוזרות על עצמן בכל בית בשיר?
 4. בספר דברים פרק כ', י"ט-כ' כתוב:
כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא-תשחית את עצה לגדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור: רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה.
מהם העצים המותרים בכריתה? מדוע?
 5. רשמו בטבלה את השורות שבהן מדמה המשורר את האדם לעץ ואת השורות שבהן הוא מדמה את העץ לאדם.
הסיקו מסקנות – ציינו מספר קווי דמיון ושוני.
 6. בתלמוד בבלי מסכת תענית דף ז עמוד א אמר רבי יוחנן:
מאי דכתיב (מהו שכתוב): 'כי האדם עץ השדה', וכי אדם עץ שדה הוא?
אלא משום דכתיב (שכתוב) כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות, וכתיב אותו תשחית וכרת. הא כיצד? אם תלמיד חכם הגון הוא – ממנו תאכל ואתו לא תכרות, ואם לאו – אותו תשחית וכרת.
א. לאיזה סוג של עץ מדומה בקטע מן התלמוד הבבלי תלמיד חכם הגון?
ב. לאיזה עץ מדומה תלמיד שאיננו הגון?
- פסימי – לא מאמין, רואה רק קשיים ובעיות.
אופטימי – מאמין. רואה בקושי אתגר.